

Павел Гюле/ Pawel Huelle (нар. 1957) – Празаік, паэт, драматург, сцэнарыст, літаратурны крытык. Большая частка твораў Паўла Гюле прысвечаная роднаму Гданьску і ваколіцам, згадкам дзяцінства і пошукам духоўных каранёў. Прычым сталае выкарыстанне біяграфічных элементаў у яго творчасці не варта блытаць з аўтабіяграфічнай прозай. Таксама ў тэкстах вялікую ролю грае дыялог з літаратурнымі папярэднікамі (Гюнтэр Грас, Томас Ман, Бруна Шульц, Багуміл Грабал).

Франц Карл Вэбэр (Franz Carl Weber)

За некалькі хвілін да вакзалу цягнік сцішыў хаду. Вагон загайдала, колы грукаталі на раз'ездах і стрэлках. Выпадковая спадарожніца, якая села за некалькі станцыяў да таго і адразу заснула ў зручным фатэлі насупраць яго, цяпер расплюшчыла вочы.

– Гэта ўжо Цюрых? – спытала яна па-італьянску.

Ён гэтую мову ледзь ведаў, але пытанне было такім відавочным, што ён адказаў:

– *Si madame, Zurich natürlich ich glaube.* [1]

Яна ўсміхнулася такой мяшанцы, дастала з торбачкі люстэрка, памаду і падправіла форму вуснаў. Крадком прыглядаючыся да яе, ён заўважыў, што адна з прыцягальных рысаў яе прыгажосці – эфект простага касметычнага намагання, а не прыроднага. Рэч была ў вуснах, а дакладней – у ніжняй губе. Насамрэч яна не была большай за верхнюю. Але адпаведна накладзеная памада надавала ёй пэўную дэманстратыўнасць; гэта было як шчырае запрашэнне да пацалунку і адначасова пагарда да таго, хто на гэты пацалунак адважыцца.

Ён адварнуўся да акна. Але цягнік якраз заехаў у тунэль віядука, і ён убачыў яе асветлены лямпачкай твар. Спецыфічны абрыс вуснаў рабіў яе падобнай да мадонны Басіні. Але ў жанчыны, намаляванай у Рыме чатырыста гадоў таму ў вобразе Марыі, не было на вуснах памады. Што з гэтага параўнання вынікала? Нічога. Цягнік тармазіў, павольна ўязджаючы паміж перонаў.

– Можа, вы ведаце, як даехаць да гатэлю “Гатард”? – гэтым разам яна запыталася па-ангельску.

– Гэта блізка. Нават не варта браць таксоўку. Адзін прыпынак тралейбусам. Пешкі сем мінут. Гатэль “Сэнт-Гатард” на Бангофштрасэ, 87 бачны здалёк.

– А вы ведаеце горад, – сцвярдзальна сказала яна.

– У пэўнай ступені, – адказаў ён ужо на пероне, падаючы ёй багаж з вагоннай прыступкі.

Яна кіўнула і вельмі хутка рушыла ўперад. Скрыўленае колца яе валізкі папісквала на кожным абароце. Толькі калі жанчына знікла ў натоўпе падарожных, ён падышоў да раскладу на пероне. Ён рабіў так кожны раз, калі высаджваўся на вакзале ў чужым горадзе, нават калі ўжо меў зваротны білет. Пасля глядзеў расклад яшчэ раз, ужо ў будынку вакзала. Гэтаксама ён зрабіў і цяпер, а пасля павольна, не спяшаючыся, накіраваўся ў білетныя касы, дзе, трохі задраўшы галаву, стаў перад галоўным інфармацыйным табло. Усё было правільна: у яго было тры магчымасці для вяртання, вядома, калі не лічыць камбінаваных пераездаў, на якія не варта звяртаць увагі.

Калі б ён належаў да людзей, якія робяць з падарожжа вечную прыладу для выраблення словаў і бессэнсоўнай балбатні, ён адразу б занатаваў, што Цюрых павітаў яго пахам гарачага шакаладу і пераспелых мандарынак. Шакалад ён выпіў стоячы каля аднаго з буфетаў яшчэ ў вакзальнай залі. А моцна падгнілая садавіна высыпалася з драўлянай скрынкі, якую перастаўляў турак, замыкаючы свой шапкі. Ён ненаўмысна зачапіў адну мандарынку – і гэта было вельмі непрыемнае пачуццё: замест таго, каб спружыніста, як тэнісны мячык, выскачыць з-пад бота, плод літаральна разлезся пад падэшвай, што суправаджалася балоцістым хлюпам. Няспешна крочачы па Вакзальнай вуліцы, якая ў тым месцы ішла трохі пад гару, ён не мог пазбавіцца ўражання, што гэты гаркава-салодкі пах вандруе разам з ім уздоўж крамных вітрынаў, банкаў і дамоў. Не прайшло і дзесяці хвілінаў, як ён паставіў сваю невялічкую валізку каля стойкі на рэцэпцыі гатэлю “Сэнт-Гатард” і мужчына з сумным тварам, падаючы яму рэгістрацыйную картку, спытаў:

– Мэта прыезду?

Ён не ведаў, што адказаць. Урэшце буркнуў:

– Турызм, – і дадаў, не хаваючы раздражнення, – турызм і бізнэс, але хіба я павінен гэта пісаць?

– Ды не, – рэгістратар забраў картку і падаў яму ключ з нумарам 305, – нам проста рэкамендавана задаваць гэтае пытанне. Самі разумееце, – ён канфідэнцыйна ўсміхнуўся, – бяспека.

Далейшая размова была бессэнсоўная. Але калі ён ужо сеў на ложку ў сваім пакоі і, сцягнуўшы бот, ачышчаў падэшву ад рэштак мандарынавай калатушы намочанай хустачкай, ён раптам адчуў сапраўднае раздражненне. Які тэрарыст раскажа парцье пра мэту свайго прыезду? А калі так – чым было гэтае пытанне? Гэстам? Перасцярогай? Прывітаннем па-швейцарску?

Уключаны тэлевізар не прынёс спадзяванага расслаблення. Ён пераклучаў каналы, на нейкі момант затрымаўшыся толькі на CNN. Разрываныя на шматкі целы шыцкіх пілігрымаў нагадвалі пра вайну, якая доўжылася недзе ў краіне пяскоў. Ён не мог згадаць імя аслепленага караля, закаванага ў кайданы, якога білі палкамі на пустынной дарозе. У любым разе гэты вобраз, які ён памятаў яшчэ з заняткаў па рэлігіі, менавіта цяпер і адлюстравваўся ў тэлевізійным сюжэце. Калі ён выстукваў на кнопках мабільніка лаканічнае паведамленне – “*даехаў, усё ў парадку*” – перад камерай рэпарцёра перасоўваўся шэраг ваеннапалонных з павязкамі на вачах. Але не

гэта прыцягнула ягоную ўвагу. Вось жа, з суседняга нумару да яго данёсся высокі жаночы голас. Пасля распявання гамаў прыгожае, нязвыкла гучнае дзясвоцае сапрана заспявала. Гэта быў “Магніфікат”.

Ён заўважыў, што ў шафе, у якой ён развесіў выцягнутыя з валізкі кашулі, замест тыльнай сценкі – дзверы ў суседні пакой. Яны былі напэўна замкнутыя, але факт, што ён жыў у палове падзеленых апартаментаў – калі браць пад увагу не надта герметычную гукаізаляцыю, – быў чымсьці нахштальт непрыемнага сюрпрызу. Быццам бы ён купіў білет першага класу на цягнік, усе вагоны якога – толькі другога. Але гэта не мела значэння што да музыкі: яе чыстая прыгажосць прымушала захапляцца ёю нават такім дзіўным чынам – засунуўшы тулава ў шафу і прыціснуўшы вуха да патрэсканай дошкі. Калі “Магніфікат” адгучаў, ён ужо хацеў змяніць нязручную позу, але ў суседнім пакоі пачаліся інтрыгоўныя змены. Спявачка пачала вывяргаць з сябе цэлыя фантаны гнеўных выказаў. Хутчэй за ўсё гэта было практыкаванне, рэпетыцыя, бо ні на адзін праклён ці выкрык не прагучала адказу. Потым фантаны лаянкі раптоўна скончыліся і істэрычнымі каскадамі выбухнуў смех, які скончыўся выкрыкваннем нейкага імя. Луі? Лучыяна? Дакладна ён не пачуў. І не згадаў такога лібрэта ні ў адной з чутых даўным-даўно операў.

Нарэшце, калі ўсё заціхла, ён вылез з шафы. Ці то нязручная поза з галавой, ніжэйшай за тулава, ці хутчэй душная сумесь (якая складалася з водару дэзінфекцыйнага сродку супраць клапоў, а таксама кіслых пахаў, пакінутых тут саколкамі, шкарпэткамі, камбінацыямі, панчохамі, кашулямі і пантофлямі сотняў папярэднікаў) – але гэтага было дастаткова, каб у яго здарылася лёгкае галавакружэнне і ён запрагнуў глытку свежага паветра.

Не прайшло і пяці хвілінаў, як ён выйшаў на невялікую плошчу перад гатэлем. Без роздумаў ён рушыў па маршруце, па якім некалькі гадоў вандраваў у сваіх марах і – ужо трошкі рэальней – над мапай гораду. Спачатку ён прайшоў паўз касцёл святога Пятра і ўніз да ракі па вузкай Шульсгасэ. Ён добра памятаў, што ў яе канцы трэба не пераблытаць вуліцу Цынэн са Штрахэнгасэ, бо калі б ён пайшоў па той, апошняй, то замест юрыдычнай канторы трапіў бы на Вайнплац, адкуль кожны дзень адыходзілі прагулачныя караблі. Такім чынам ён правільна выбраў Цынэн і праз хвіліну на рагу вуліцы Вюрэ, якраз над ракой Лімат, убачыў будынак, сціплая шылда на якім інфармавала, што менавіта тут, у доме нумар трыццаць тры, размяшчаецца юрыдычная кантора фірмы “Себасцьян і Франсуа Расэ”. Хвіліну ён стаяў на тратуары і, узняўшы галаву, глядзеў на шэраг вокнаў другога паверху, за якімі ўжо заўтра ягонае жыццё мусіла зайграць новымі фарбамі. Шыбы былі цёмныя і маўклівыя. Толькі святло з другога берагу Лімату адбівалася ў іх, як у вялікіх таямнічых люстрах.

Вярнуўся ён трошкі іншай дарогай і толькі тут заўважыў, што непадалёк ад яго гатэлю ёсць двухпавярховы гандлёвы дом. У гэтым не было б нічога незвычайнага, калі б не напісаная вельмі спецыфічным, быццам бы з позніх саракавых, шрыфтам назва: “Франц Карл Вэбэр”. Ён павольна

падышоў да асветленых вітрынаў. Гледзячы на скрынкі кампутарных гульняў, складзеныя ў вялікую піраміду, з якой глядзелі на яго вочы сотняў Бэтмэнаў і падобных персанажаў, ён адчуў нейкае дзіўнае ўзрушэнне. “Франц Карл Вэбэр” – гэтыя тры словы, некалькі разоў прамоўленыя ў думках, як мантра, раскрылі перад ім нябачную брамку часу.

У пакоі бацькоў на ялінцы палалі свечкі. Яны з братам стаялі на ўваходзе, не ведаючы, ці могуць ужо ўвайсці, але ўсё было гатовае, і яны былі пакліканыя за стол – бацька, бабуля Марыя, яны ўдвох і маці. Ужо падчас чытання ўрыўку з Евангелля і дзялення аплаткай – як кожны вечар перад Божым Нараджэннем – яны паглядалі на запакаваныя падарункі. Гэтым разам іх было нечакана шмат і нечакана вялікіх памераў. Яны з братам перакідваліся красамоўнымі поглядамі па-над шматлікімі святочнымі стравамі.

Пасля асцярожна, каб нічога не пашкодзіць, пад пільным вокам бацькі яны раскладалі мудрагелістую сістэму чыгуначных рэек: доўгія простыя, паўкруглыя, стрэлкі, семафоры, горныя тунэлі, будынкі станцый і віядукі. Калі нарэшце ўключылі трансфарматар, таварны цягнік з паравозам рушыў на першай хуткасці, і адначасова ў другі бок з гэтай самай станцыі пачаў рухацца міжнародны экспрэс з шылдачкай “Жэнева – Астэндэ”, іх захапленню не было межаў.

Мадэлі фірмы “Мерклін” былі выкананыя ідэальна. Буфер, лесвічку, рэсоры, кола альбо рэфлектар можна было вывучаць пад лупай як дасканалы ўзор сапраўдных чыгуначных дэталей. Асаблівае захапленне выклікаў у яго сярэдні – спальны – вагон экспрэсу. Праз адно незакрытае фіранкамі акенца можна было ўбачыць раскладзены ложак, начнік на століку, а таксама спадара і спадарыню, якія пілі гарбату. Абранутыя ва ўзорчатыя шлафрокі, яны выразна належалі да іншага, лепшага свету.

Абодва цягнікі паскараліся і запавольваліся адным рухам трансфарматарнага рычажка. На крутых паваротах трэба было прыцішаць іх хаду прынамсі да другой хуткасці, інакш цягнікі сыходзілі з рэек.

– Да Парыжу яшчэ сем колаў, – сказала бабуля Марыя.

Ёй верылі. Перад вайной, да таго як краіну адрэзалі ад Еўропы жалезнай заслонай, яна шмат падарожнічала.

– Ну а да гэтага Астэндэ? – адначасова запыталіся яны з братам.

– Два разы па столькі, толькі не выязджайце на поўнай хуткасці на пляж!

Нахіліўшыся над вагончыкамі, у адпаведныя моманты пераводзячы стрэлкі, спыняючы на семафоры то адзін, то другі цягнік, яны ледзьве звярталі ўвагу на размовы дарослых.

– Можа, цяпер ужо будуць выпускаць за мяжу, – сказала бабуля Марыя.

– Трохмесяцовы стаж вясны не робіць. Я, канечне, задаволены, – адказаў бацька, – хіба яшчэ пару гадоў таму я мог марыць пра нешта падобнае? Вусатая пачвара замкнула нас у клетцы.

– І ўвесь свет на гэта пагадзіўся, – дадала маці, – не забывай.

– Гэта было дзіўна, – бацька праігнараваў яе заўвагу, – калі я ішоў па Бангофштрэсэ ў Цюрыху, акрамя тралейбусаў я бачыў толькі шыльды банкаў. А ў Зульцэра, дзе я працаваў, у ядальні працаўнікі елі той самы абед, што і дырэктар. Уявіце сабе такое ў нас! Дырэктар верфі побач са зваршчыкам? *Unmöglich!* [2]

– Там *möglich*, тут *unmöglich* – адказала бабуля Марыя.

Вусатая пачвара асацыявалася ў іх з панам Антоніем Зялёнкам, вартаўніком у доме. Ён пах махоркай, алкаголем, потам. Заўсёды абзываў іх інтэлігенцкамі. І асабліва ненавідзеў бацьку, якога ніколі не вітаў.

– Вас толькі ў лагер, – выкрыкваў ён часам, пагражаючы кулаком у бок іхнага акна, – на Салаўкі! На знішчэнне!

Таму яны вартаўніка Зялёнку запіхнулі ў вагон – халодны – і павезлі ў Сібір. Дваццаць чатыры кругі.

– Можна, яшчэ далей? – спытаў брат.

– Ну што ты, – адказаў ён, – мы ж павінныя вярнуцца.

Бацька паказаў ім, як разбіраць рэйкі, каб не пашкодзіць стыкаў. Вагоны трэба было ўкладваць бокам у спецыяльных паглыбленнях скрыні.

– Асцярожней з усім гэтым, – сказаў ён, – іншым разам такой аказіі можна не здарыцца.

Гледзячы на вітрыну цяпер, праз амаль сорак гадоў, ён згадаў менавіта гэтую фразу. Яна была прарочаю: бацька ніколі больш не атрымаў пашпарту і ніколі больш не прывозіў з далёкага падарожжа такой цудоўнай цацкі: швейцарская электрычная чыгунка была на галаву вышэйшая за гэдэраўскія мадэлі фірмы “Піка”, савецкі цягнік юнага інжынера, чэшскую чыгунку маленькага доктара альбо польскія клееныя мадэлі самалётаў.

Ідучы праз плошчу да гатэля, ён згадаў яшчэ адно: акрамя чыгункі бацька ўручыў ім тады вельмі тоўстую кніжачку ў мягкай чорнай лакараванай вокладцы. Фарматам яна нагадвала школьны сшытак. Гэта быў каталог гандлёвага дому “Франц Карл Вэбэр”, адзінага ў свеце, які гандляваў выключна цацкамі. У асеннія альбо зімовыя вечары, калі праз эканомію альбо супрацьпаветраныя вучэнні ва ўсім горадзе вымыкалася святло, яны сядалі з братам ля кухоннага стала над агаркам свечкі і павольна, прысліньваючы пальцы, перагортвалі тоненькія старонкі.

Яны не сумняваліся, што гэтая кніжка змяшчае спіс усіх цацак свету. Іх чорна-белыя фотаздымкі разам з кароткімі апісаннямі запаўнялі трыста шэсцьдзсят чатыры старонкі. З вялікім адабрэннем яны разглядалі спачатку пад’ёмныя краны, экскаватары, грузавікі і бульдозеры, а пасля пераходзілі да цікавейшага – легкавых аўто. Тут асаблівыя эмоцыі выклікаў “опель-капітан”, а абсалютнае захапленне – спартовы “паршэ”. Але галоўнай, і відавочна найважнейшай часткай як Кнігі, так і гэтых экстатычных даследаванняў і багомлення пры свечцы быў свет чыгункі. Паравозы, электравозы, цеплавозы, дзсяткі варыянтаў і відаў пасажырскіх вагонаў, спецыяльныя горныя саставы, разнастайныя канфігурацыі таварнякоў – запаўнялі іх уяўленне грукатам колаў, агнямі семафораў і свістам паравозаў. Увесь свет вакзалаў, раз’ездаў,

стрэлак, тунэляў і вядукаў ахутвала імгла таямніцы. Яны не ўсведамлялі тады, што гэта сум па далёкім падарожжы, якое можа перамяніць іх жыццё. Схіленыя над рассылачным каталогам гандлёвага дому “Франц Карл Вэбэр”, яны адчувалі, што калісьці выправяцца проста ў шырокі свет, а тое, што яны робяць цяпер, схіліўшыся ў дрыготкім полімі свечкі над друкаванымі старонкамі, – гэта толькі падрыхтоўка.

Калі ён вярнуўся ў гатэль, каля рэцэпцыі яго павіталі двое мужчын, падобныя, як блізняты, якія прадставіліся як Гугін & Мунін: першы Пётр, другі Павал – як паведамлі яны яму ўжо ў бары, дзе яны прыселі ўтрох.

Ён не здолеў схаваць здзіўлення, калі Гугін паклаў на столік фотаздымак, зроблены некалькі гадзінаў таму на чыгуначным вакзале, а Мунін сцвердзіў упэўненым голасам:

– Мы ведаем, што вы не былі знаёмыя раней, але яна магла што-небудзь расказаць.

– Яна не сказала нічога вартага ўвагі, – буркнуў ён неахвотна, паглядаючы на фотаздымак, на якім падаваў прыўкраснай спадарожніцы яе валізку, – а, зрэшты, у чым справа? Мяне ў чымсьці абвінавачваюць?

– Можа быць, праз пэўны час, – жорстка сказаў Мунін.

Ён не паспеў нават зрэагаваць на такое нечуванае нахабства, бо Гугін прашаптаў амаль умільна: – Калі мы просім вас пра далікатнае супрацоўніцтва, то толькі таму, – ён пастукаў пальцам па фотаздымку, – што гэта перадусім небяспечная тэрарыстка. – Гугін прыязна пасміхнуўся, але Мунін адразу зашыпеў: – Тут не да жартачкаў, кожная дробязь можа быць важнаю. Яна размаўляла з кім-небудзь па мабільніку? Высылала смскі?

Ён паглядзеў на Муніна, а потым на Гугіна са шчырым недаверам:

– Калі гэтая жанчына насамрэч тэрарыстка, няма такой смскі альбо размовы, якой бы вы не ведалі. Чаго вы мяне пытаеце?

– Яна тэрарыстка ў пэўным, спецыфічным сэнсе гэтага слова, – сказаў Мунін.

– Вельмі спецыфічным, – дадаў Гугін.

– Яна магла прызнацца ў чым-небудзь, – працягнуў Мунін, – што на вашу думку не мае ніякага значэння, але мы ведаем яе даўно і нам добра вядома, што ў размове з незнаёмцам яна часам расказвае што-небудзь пра свае планы.

– Несвядома, – умяшаўся Гугін.

– Менавіта, – пацвердзіў Мунін, – напрыклад, што заўтра ў яе будзе выступ. Нічога такога не казалі?

– Не. Спытала толькі, як даехаць да гатэлю. Вы можаце мне растлумчыць, што адбываецца?

– Не цяпер, – сказаў выразна расчараваны Мунін, – у любым выпадку, мы просім вас аб канфідэнцыянасці. Па зразумелых прычынах.

– Калі яна падыдзе да вас, скажам, на калідоры, альбо падчас сняданку ў рэстаране, – Мунін працягнуў яму візітку, на якой быў толькі нумар тэлефону, – калі яна што-небудзь скажа, пазваніце, калі ласка?

– Але вы не з паліцыі, – сказаў ён упэўненым голасам, – ці не так? Дзіўная гісторыя. Можа, я акурат павінен пазваніць у паліцыю? Я тут іншаземец і прыехаў па справах. Я не жадаю сабе праблемаў.

Сказаўшы так, ён падняўся з-за стала і пайшоў да ліфту не аглядаючыся. Ідучы па калідоры чацвертага паверху ў свой пакой, ён убачыў незнаёмку. Тая ішла насустрач, апранутая ў блакітны плашч і прыгожы старасвецкі капялюшык.

– Прашу прабачэння, – сказаў ён амаль шэптам, – калі ласка, будзьце ўважлівыя. Унізе мяне затрымалі двое тыпаў. Напэўна, дэтэктывы. Яны распытвалі мяне. На вакзале, калі я падаваў вам чамадан, яны нас сфатаграфавалі.

– Праўда? – яна не выглядала здзіўленай. – І што вы ім сказалі?

– Нічога. Каб яны адчапіліся. Я ж увогуле вас не ведаю.

– Дзякую, – сказала яна. – Гэта вельмі міла з вашага боку. Калі ласка, не бярыце да галавы. Яны, напэўна, сказалі, што я тэрарыстка.

– Так. Адкуль вы...

– Я іх ведаю. Іх наняў Луіджы. Цікава, як яны прадставіліся?

– Гугін і Мунін. Пётр і Павал, а, можа, наадварот.

Яна засмяялася. Ужо накіроўваючыся да ліфту, яна махнула рукой і голасна дадала:

– Можаце спаць спакойна. Я не падкладаю бомбаў!

Адхінуўшы парцьеру, ён убачыў праз акно, як незнаёмка сядала ў таксоўку каля гатэлю. Праз хвіліну ў наступную таксоўку ўвапхнуліся спадары Гугін і Мунін. А ён толькі цяпер заўважыў, што з акна бачная неонавая шылда гандлёвага дому “Франц Карл Вэбэр”. І вырашыў, што ранкам, калі будзе вяртацца з канторы Расэ, зойдзе туды і паглядзіць мадэлі цягнікоў. Нічога не купіць – ягонаму сыну ўжо за дваццаць, – але абавязкова папросіць каталог.

– Было б незвычайна, – падумаў ён, – знайсці на адным з прылаўкаў такі самы экспрэс, як той, які яны з братам столькі раз вялі з Жэневы ў Астэндэ, хаця гэта было маларэальна: з тых даўніх часоў усё радыкальна змянілася, гэтаксама як выгляд пасажырскіх і спальных вагонаў.

Паколькі ён належаў да тыпу людзей, якім спадарожнічае стома і новыя ўражанні не даюць расслабіцца, хутчэй наадварот – прыводзяць у стан моцнага напружання – ён не мог заснуць. Калі пасля ваннай ён ніцма ляжаў на зручным ложку, у галаву кожную хвіліну прыходзілі дурныя думкі. Калі, напрыклад, спадар Себасцьян Расэ заўтра развядзе рукамі і скажа, што, на жаль, не выплаціць яму грошы, бо не было нейкага там сігналу – ён застанецца яшчэ на пару дзён альбо адразу пакіне Цюрых і Швейцарыю? Альбо калі б спадары Гугін і Мунін уламіліся б зараз у ягоны пакой і пачалі б вычварна катаваць у ваннай – як доўга ён бы выгарожваў незнаёмку з-за сцяны выдуманымі *ad hoc* [3] падманамі?

У рэзкім паху яе парфумы было адначасова нешта далікатнае, што нагадвала яму сад бабулі Марыі на поўдні краіны. У густыя ад сонца і спёкі

жнівеньскія дні водар некаторых раслінаў, а асабліва кветак, атачаў дом, як нябачнае воблака, і пад вечар, калі разагрэтыя сцены пачыналі аддаваць цяпло наваколлю, гэтыя нябачныя пасмы моцных пахаў уплывалі ў гасцёўню праз расчыненыя вокны, вялікія дзверы, што выходзілі на тэрасу, альбо распахнутыя амаль насцеж шклянныя сцены аранжарэі. Таму – як ён усвядоміў цяпер – спадарожніца адразу падалася яму блізкай. Але ён не мог, хаця вельмі таго жадаў, прыгадаць канкрэтную назву кветак, пах якіх быў галоўным складнікам яе водару. Флэксы? Шыпшына? Індыйскія гваздзікі? Напэўна не канвалі, бо яны распускаліся вясной, а ў доме на Поўдні ён бываў толькі летам, падчас школьных вакацыяў.

Праз хвіліну пад прымружанымі павекамі ён убачыў яе постаць сярод шырокай паласы касачоў. На ёй было накінутае сары. У садзе акурат заспявала івалга, і незнаёмка, павярнуўшыся ў бок птушкі, упусціла белую празрыстую тканіну на траву.

Ён запаліў папіросу і выцягнуў з міні-бару невялічку бутэльку чырвонага бардо. Калі яе аголенасць выглядае так насамрэч – то яна проста прыўкрасная. Надзвычай.

Але ён не хацеў аддаваць сваю фантазію на расправу няісным эратычным жаданням і намагаўся думаць пра што-кольвек іншае. Але гэта было не так лёгка. Яшчэ праз хвіліну яе твар, адлюстраваны ў шыбе чыгуначнага вагону, спакусіў яго абрысам моцна нафарбаваных вуснаў. Толькі яшчэ праз нейкі час яму ўдалося выклікаць у памяці іншы вобраз: яны з братам сядзелі на падлозе іх невялікага пакоя сярод рэек, станцый і раз'ездаў. Брат разгарнуў на каленях атлас свету і аб'явіў: “Чылі, найвышэйшая ў свеце чыгуначная дарога. Трыццаць шэсць тунэляў, пяцьдзесят тры віядукі. Рушым праз Анды! Займа-а-айце ме-е-есцы, ад'яздж-а-а-аем!”

З дапамогай цыркуля і лінейкі яны вылічалі даўжыню трасы, каб пасля скрупулёзна раскласці яе на колькасць акружнасцяў. За іх спінамі ўжо была Афрыка, шматлікія падарожжы да Стамбулу, Транссібірская магістраль царскіх часоў, маршрут Лондан – Эдынбург, а таксама доўгае падарожжа праз прэрыі лініяй Юніён Пасіфік.

Яны выпрабоўвалі адзін аднаго на прадмет ведання трасы: наступны горад? Сталіца акругі? Рака, якую праз нейкі момант перасякуць? Назва возера? Найвышэйшая вяршыня ў ланцугу гор?

Яны занураліся ў гэта гадзінамі. Бывала, што ў пакой ціха ўваходзіў бацька і, незаўважаны, доўга прыглядаўся да іхных падарожжаў. Потым спакойна казаў: “Пара ўжо спаць, заўтра паедзеце далей”.

Часам яны абуджаліся ўначы і ў маўклівым паразуменні, без словаў, раскладалі рэйкі, каб пры святле некалькіх расстаўленых свечак ехаць праз азіяцкія джунглі альбо афрыканскую савану. Дзікія звяры падыходзілі да чыгункі, і бляск імклівага экспрэсу адбіваўся ў іхных зрэнках. Яны з братам былі шчаслівыя, хаця зразумелі гэта толькі праз гады.

Калі некалькі людзей, апранутых у доўгія паліто, позна вечарам прыйшлі ў кватэру і забралі бацьку, над лесам і над дахам дому, які стаяў на ўзбоччы прадмесця, ззяў месяц.

Маці пакінула іх саміх. Яна пайшла да суседкі, у якой быў тэлефон. Яны з братам не расклалі рэек. Ляжалі ў ложках, паралізаваныя страхам, пакуль не прыйшоў сон. Абудзіўшыся ў сярэдзіне ночы, ён пачуў роўнае дыханне брата і ўбачыў бледнае святло месяца, якое прабівалася праз тонкую заслону. Ён ціхенька выйшаў у вітальню, нацягнуў боты, швэдар і куртку. На першым паверсе яшчэ гарэла святло і праз незакрытае акно быў бачны абаронца пралетарыяту, схілены над газетай. Ён драмаў, абапершыся лакцямі аб кухонны стол, калі з пакою выйшла яго жонка. Брыдка і зморшчаная жанчына пачала лупіць анучкай яйкападобную лысую галаву вартаўніка, караючы яго за нейкую правіннасць. Ён адмахваўся ад яе, як ад мухі, нарэшце ўстаў, паправіў сетчатую майку, схапіў жонку за горла і, падняўшы яе, як ляльку, знік у бяздонным нутры. Можна быць, ён стаяў бы каля акна яшчэ некалькі хвілінаў, здзіўлены відам абцяжараных нянавісцю людзей, але з падворку яго выцягнуў ніколі раней тут не чуты свіст лакаматыву.

Іх дом стаяў недалёка ад закінутай чыгуначнай веткі. Узарваныя немцамі масты, на якія яны з братам лазілі, як на скалы, замшэлыя шпалы і паржавелыя рэйкі, парослыя папарацю, заўсёды з гіпнатычнай сілай прыцягвалі яго, але цяпер, караскаючыся на стромы насып, ён быў сапраўды напалоханы. Ён не спаў, хаця тое, што ён бачыў, было абсалютна нерэальна. Да лакаматыва, які дыхаў парай, быў прычэплены адзін вагон з шэрагам дзвярэй па ўсёй даўжыні.

– Ты сядзеш? – пачуў ён побач з сабой нізкі голас, – мы праз хвіліну адпраўляемся.

Гледзячы на кандуктара ва ўніформе, які ў адной руцэ трымаў ліхтарык, а ў другой пачак білетаў, ён асмялеў і спытаў.

– Куды?

– Куды захочаш. Гэта твой цягнік.

– Але як я вярнуся?

– Ты заўсёды трапіш назад па коле.

Ён дазволіў сябе пераканаць. Сядзячы на цвёрдай драўлянай лаўцы, ён убачыў, як кандуктар ускочыў на прыступку, падаў знак ліхтарыкам і падняў да вуснаў свісток, што вісеў на шыі. Яны рушылі з лёгкім скрыгатам, але наступныя метры вагон, усё паскараючыся, рухаўся мякка. Ён і не заўважыў, як заехалі ў тунэль. З другога боку быў ужо дзень. Ён нават мусіў прымружыць вочы ад празмернага бляску, а калі нарэшце вочы прызвычаліся і здолелі агледзець наваколле, ледзь не закрычаў ад захаплення. Яны ехалі над пячаным берагам ракі, вакол раскінуліся лугі і пералескі. Дзе-нідзе пасвіліся авечкі, коні, каровы. За вадой, з другога боку, вырастаў ланцуг велічных гор. Вёскі і мястэчкі, раскіданыя па далінах, прыцягвалі погляд вежамі каменных касцёлаў, клеткамі чырвоных дахаў, зялёнымі прысадамі. У вінаградніках і садах панаваў ажыўлены рух. Людзі з кашамі на спінах увіхаліся сядо

зеляніны, як працавітыя жукі. Уверх і ўніз па рацэ прылі грузанья баржы. Маленькая дзяўчынка на палубе памахала ім рукой. Далёка, на некаторых гарах, ніжэй снегавай мяжы, хаваліся ўзмоцненыя замкі. Калісьці ён бачыў падобны пейзаж на старой паштоўцы.

– Гэта Рэйн? – спытаў ён кандуктара.

– Не, – адказаў той, адарваўшы погляд ад кніжкі, якую разглядаў, – гэта рака рэк.

– Патлумачце, калі ласка. Я не разумею.

– Калі-небудзь зразумееш. Пакуль скажу табе так: кожная рэч на гэтым свеце мае свой першаўзор. Напрыклад, гэты мой свісток: існуюць мільёны свіскоў – байскаўцкіх, спартовых, паліцэйскіх, альбо такіх, як мой, – кандуктарскіх. Разумееш?

Ён кіўнуў.

– Яны падобныя адзін да аднаго, хоця і адрозніваюцца. Але ва ўсіх без выключэння павінен быць свой першасны ўзор. Адзіны, у якім ёсць рысы ўсіх іншых.

– Вы кажаце аб праекце?

– Прыблізна так.

– І гэтая рака...

– Узор усіх рэк, якія існуюць.

– Але каля нашай ракі няма ні гор, ні вінаграднікаў!

– Правільна, але паглядзі на той бераг. Пясок і лугі. Нават вербы. Гэта табе нічога не нагадвае?

Асабліва не нагадвала. Але размова была складанаю, і ён не задаваў болей пытанняў, каб не пачуць яшчэ больш складаных адказаў. Ён прыціснуўся тварам да акна, за якім з таго боку ракі ўжо не бачна было гор, толькі агромністая, не акінуць вокам, пушча. Дзе-нідзе бачыліся калябярэжныя лесасекі, дзе каля вогнішчаў сярод буданоў круціліся людзі. Таксама былі бачныя высечаныя з цэльных камлёў чаўны. Абранутыя ў скуры мужчыны лавілі з іх рыбу. Праз нейкі час пейзаж непазнавальна змяніўся. Яны ехалі паўз вялізныя поймы бяскрайняй, плоскай, як стол, раўніны. Каля вусця ракі цягнік звярнуў і паехаў над пляжам, прамянаючы разлеглыя выдмы. Потым яны заехалі ў тунэль, за якім лакаматыў пачаў тармазіць.

– Бачыш? – сказаў кандуктар. – Мы вярнуліся ў пункт адпраўлення. Бяжы дамоў.

– А вы яшчэ калі-небудзь возьмеце мяне ў падарожжа?

– Гэтага прадбачыць немагчыма, – адказаў кандуктар, расчыняючы дзверы, – але будзь гатовы.

Калі ён вярнуўся ў кватэру, у пакоі бацькоў гарэла святло. Маці не спала. Ён чуў яе неспакойныя крокі туды-сюды, якімі яна вымярала невялічку прастору. Ён засынаў, а перад вачыма стаялі карціны шырокай ракі, якая адначасова выклікала захапленне і страх. І цяпер у гатэлі ён таксама праваліўся б у сон, калі б не гучны шум з-за сцяны.

Незнаёмка вярнулася ў пакой і голасна без перапынку нешта камусьці казала. Зарыпела ад перасоўвання крэсла. Ён не мог супраціўляцца спакусе і, як раней, прыткнуўся вухам да дзвярэй унутры шафы. Дзіўна, што той нехта – кім бы ён ні быў – не азваўся ані словам, тады як насельніца нумару штохвіліны вывяргала з сябе ўсё больш словаў. Але нарэшце ён пачуў адказ. Мужчынскі барытон кінуў па-італьянску нейкі кароткі, рваны сказ, на што жанчына выбухнула смехам, а потым закрычала – цяпер ён чуў выразна: “*Stupido Luigi! Stupido Luigi!*” [4]

Ён яшчэ мацней прыціснуўся да дзвярэй і, страціўшы раўнавагу, схопіўся за старую масянжовую ручку. Хаця тая не зварухнулася ні на сантыметр управа ці ўлева, дзверы паддаліся, і ён расцягнуўся ва ўвесь рост на падлозе чужога пакою. Так ён ляжаў пару секунд, ацэньваючы сур’ёзнасць свайго стану: у піжаме, пальцы босых ступакоў хаваюцца ў памежнай шафе, а галава амаль дакранаецца да абутых у лодачкі ног суседкі.

– Прашу прабачэння ў спадарства, – сказаў ён, устаючы, – я вешаў у шафу пінжак, абапёрся аб сценку, а тут гэтыя дзверы! У дадатак незачыненыя! Які сорам! Мне вельмі прыкра.

Кажучы гэта, ён пайшоў да дзвярэй, з-за якіх дастаў – як доказ праўдападобнасці – пінжак на вешалцы.

– Вось, дарэчы!

У яе пакоі не было ніякага мужчыны.

Яна ўважліва разглядала яго і нарэшце адказала – тым самым барытонам, які ён чуў хвіліну таму: “Павесьце на месца, калі ласка! А вы заўсёды, калі вешаеце касцюм, заходзіце ўсярэдзіну шафы?”

А потым, ужо сваім голасам, дадала: “А зрэшты, чаго чакаць ад тутэйшых гатэляў”.

І голасна рассяялася.

Ён пакланіўся, яшчэ раз папрасіў прабачэння і ўжо хацеў вярнуцца праз шафу ў свой пакой, як раптам яна сказала:

– Давай вып’ем шампанскага. Мне завуць Тэрэза. А цябе?

– Пётр.

– Таксама вельмі арыгінальна.

Калі яна пайшла па кілішкі, ён вярнуўся ў свой пакой, хутка надзеў штаны, боты на босую нагу і пінжак на піжамную кашулю. І дастаў з бару невялічкую бутэльку секту.

– Гэта ўсё праз Луджы, – яны чаркануліся і прыселі, – тая яшчэ навалач! Ён зламаў мне жыццё і яшчэ пасылае да мяне дэтэктываў і паліцыю! Уяўляеш? Паліцыю! У Майнцы я правяла тры дні пад арыштам. Мяне нават не пусцілі ў касцёл!

Яе ангельская была значна лепшаю ад ягонай, хаця часам яна ўстаўляла ў сказ італьянскае слоўца.

– Я еду за ім, як толькі ён выпаўзае з гэтай сваёй нары! А ты? Ты ж прыехаў хіба не на лыжах катацца. Ты чэх?

– Не, паляк.

- Божа мой, як папа рымскі.
- Нічым не магу дапамагчы.
- На гэты раз рассмяліся яны абодва.
- Я мушу тут забраць тое, што пакінуў бацька.
- Ён быў эмігрантам?
- У яго тут была стажыроўка. Даўно.
- Ты, напэўна, думаеш, што я вар’тка. Ты падслухваў?
- Так.
- Навошта?
- Хацеў яшчэ раз пачуць, як ты спяваеш.
- Табе спадабалася?
- Вельмі.
- Ведаеш, што гэта было?
- “Магніфікат”.
- Для Луіджы. Я вар’тка. Я ўжо не кахаю яго, але ўсё пераследую.

Біскупа Луіджы. Разумееш?

- Не ўсё. Ён каталіцкі біскуп?
- Наймаладзейшы ў Ватыкане. Кар’еру робіць, дзякуючы дзядзьку-кардыналу. Старая рымская сям’я герцагаў Конці. Я таксама рымлянка, але што з таго? Ён кінуў мяне, як скарыстаную кашулю. Можаш гэта сабе ўявіць? Толькі таму, што я зацяжарала, ён ад жаху ўцёк у семінарыю. Гэта было адразу пасля атрымання атэстату. Я думала: гэта пройдзе, ён засумуе, але не – перажыў і нават стаў ксяндзом. І адразу пасля – біскупам! Але ж мужчыны – каналлі! Я кажу пра італьянцаў, дый у вас у Польшчы пэўна ёсць такія ж самыя, праўда?

– Яшчэ горшыя.

Яна не была ўпэўненая, жартуе ён ці не. Але ўбачыўшы яго ўсмешлівы твар, адразу дадала:

– Горшых за італьянцаў не бывае.

І адразу пасля гэтага, быццам прыспешаная нейкім унутраным прымусам, пачала хутка расказваць.

– Я паклялася сабе, што ніколі яму гэтага не дарую. Нават калі ён зробіцца кардыналам. У кожным касцёле, які ён наведвае як апостальскі візітатар, ён павінен памятаць пра небяспеку! У Мілане – гэта было першы раз – ён ледзь не самлеў, калі ўбачыў мяне ў бакавой нішы над алтаром. Я заўсёды апранаюся, як статуя. Барока, рэнэсанс, готыка – для мяне не праблема. Ён пазнаў мой твар і збляднеў. Можа, падумаў, што гэта відзежа? Некалькі разоў напалохана паглядаў з-над старонак Кнігі, быццам хацеў зняць з мяне чары. Але я стаяла нерухома: мадонна з немаўляткам, закручаным у пялюшкі, на руках. Калі Ванэса расплакалася, я паклала яе сабе пад ногі і пачала спяваць “Магніфікат” для Луіджы. Пры гэтым скідала з сябе сукенку, пакуль мяне не сцягнулі. Разумееш?

Ён з разуменнем паківаў галавой і даліў шампанскага.

– І часта ты так робіш?

– Заўсёды, калі Луіджы выязджае з апостальскімі візітамі. Падуя, Верона, Пезара, Айнзідэльн, Фрайбург, Мюнхен, Рэгенсбург. Усіх гарадоў ужо нават не памятаю. У мяне тры прысуды. Двойчы адседзела. Мне хацелі даць грошы. Але я сказала, што спынюся, толькі калі згасне маё каханне.

– Але хвіліну таму ты акурат так і сказала.

– Так, але я не магу адвыкнуць. Як бачу ў ягоных вачах той самы пералаяк і здзіўленне ад таго, што ў мяне зноў атрымалася, – адчуваю, як растуць крылы. *Luigi, stupido!* Я заўсёды так крычу, калі мяне цягнуць у паліцэйскую машыну.

– А заўтра?

– Заўтра Луіджы павінен служыць імшу ў Саборы Маці Божай. У мяне прыгатаваная апрапах старой. А пад сподам адзенне мадонны. Да таго, як мяне арыштуюць, я паспею праспяваць пачатак “Магніфікату” і скінуць вопратку.

– Ты агаляешся цалкам?

– Так, толькі тады мае выступы маюць сэнс.

– А можна мне заўтра прыйсці?

– Канечне, – яна голасна засмялася, – уваход вольны, тым больш для палякаў!

З гатэльнага калідору пачуўся нейкі гоман. Некалькі п’яных галасоў перакрыкваліся па-расійску. Аб дзверы пакоя стукнуўлася валізка.

– Ты вельмі цярплівы, – сказала яна, адстаўляючы кілішак, – ані разу мяне не перабіў. Не кажаш пра сябе. А мужчыны гэта любяць. Луіджы, калі мы былі разам, гадзінамі расказваў аб праблемах сваёй душы. А я нічога пра цябе не ведаю.

– Я жыву ў іншым свеце, – ён казаў павольна, быццам з цяжкасцю шукаючы адпаведныя словы, – і гэты свет быў зусім нецікавы.

– Заўсёды ёсць пра што расказаць, – цяпер яна паглядзела яму проста ў вочы, – нават калі чалавек усё жыццё сядзіць у адным і тым жа пакоі і пяліцца праз адно і тое ж акно.

– Нам здавалася, што мы за нешта змагаемся, – адказаў ён праз хвіліну. – Але напраўду мы залежалі ад нашых вартаўнікоў. Нават калі іх не стала, мы маглі размаўляць толькі пра іх. Ты гэта разумеш?

– Вельмі добра.

Хвілінай пазней сказаўшы “дзякуй табе вялікі”, знікнуўшы ў сцяне і шчыльна прычыніўшы за сабой дзверы шафы, ён зусім не быў упэўнены, ці сапраўды яна зразумела. Колькі прайшло гадоў пасля падзення рэжыму, а людзі ў яго краіне ўсё яшчэ ахвотна размаўлялі пра тое, хто на каго даносіў і хто быў альбо не быў таемным агентам.

Праз некалькі месяцаў пасля арышту бацька нечакана з’явіўся ў падворку. Ён ішоў павольным цяжкім крокам, нахіліўшы галаву, быццам баяўся, што яго хтосьці ўдарыць. Зялёнка заступіў яму дарогу і закрычаў:

– Ну, інжынерышка, як там было?! Навучылі цябе павазе?

Бацька абмінуў яго і ўвайшоў на сходы ў поўным маўчанні, якое пазней у кватэры, калі ён мыўся і вячэраў, цяжарам навісла над усёй сям’ёй. Ён не адказваў ні на адно пытанне маці, занураны ва ўласныя думкі, бы ў лабірынт.

Тады ён быў упэўнены, што бацька не жадае казаць пры ім і браце і захоўвае – як гэта ўжо не раз бывала – маўчанне толькі праз прысутнасць дзяцей. Але калі яны ўжо ляжалі ў сваіх ложках, прыслухоўваючыся да кожнага гуку з пакоя бацькоў, да іх даносіліся толькі ўсё мацнейшыя заклікі маці “Ну, чаму ты нічога не кажаш? Скажы ўрэшце што-небудзь! Адгукніся!” Потым пачуўся яго гучны храп, які падаўся ім смешным, бо раней бацька не пакутаваў на гэтую немач. Затое маці некалькі разоў уставала і бадзялася па кухні, шукаючы парашкоў і наліваючы сабе вады. Маўчанне бацькі доўжылася некалькі тыдняў, цягам якіх ён абьякава прымаў ежу і ляжаў на тапчане, углядаючыся ў столь. Ён не чытаў газет альбо кніжак, нават не слухаў радыё. Нарэшце ён падняўся, выпіў гарбаты з малінавым сокам і выйшаў з кватэры ў адным толькі пінжаку, прывезеным з Цюрыху. Яго ваўнянае, трохі шыракаватае крыссе лунала на ветры пад раскідзістай кронай старога дубу, на якім бацька павесіўся пад чыгуначным насыпам закінутай чыгуначнай веткі.

Бабуля Марыя тактоўна дасылала ім грошы, маці знайшла канторскую працу ў гарадскім упраўленні каналізацыі, а ціша ў іх кватэры, здавалася, усё трывала, быццам раскінуты над імі нябачны намёт.

Ён ужо не любіў супольных з братам гульняў. Электрычная чыгунка фірмы “Мерклін” занадта нагадвала пра бацьку. Затое ноччу, калі ўсе ўжо спалі, ён выбіраўся з дому на стары чыгуначны насып, дзе чакаў яго Вялікі Кандуктар з пачкам білетаў і бліскучым кампостэрам для іх прадзіраўлення. У руках ён трымаў тоўстую кніжку. Гэта быў універсальны расклад усіх магчымых чыгуначных ліній. Яго ўражвала дакладнае, амаль алхімічнае мастацтва адшуквання злучэнняў, перасадак і зваротных ільготных тарыфаў: пад пальцам і поглядам Вялікага Кандуктара нямыя слупкі лічбаў і знакаў раптам ажывалі, як абяцанка вялікага падарожжа, якое здзяйснялася насамрэч, як толькі – пасля хуткай нарады – яны сядалі ў трэшкі састарэлы вагон, які пах вугальнай сажай, парай і старым плюшам абіўкі ў першым класе. Калі перад світанкам ён вяртаўся ў кватэру і хутка клаўся ў ложка, амаль адразу засынаючы, яму сніліся ўбачаныя пейзажы, пустыні, горы, гарады, лукавіны рэк і вадаспады.

Што ён мог бы з усяго гэтага апавесці? Напрыклад, што бацька, абвінавачаны ў шпіянажы, зламаны следствам, падпісаў нейкую паперу? Альбо наадварот – што нічога не падпісаў? Што начныя выправы з Вялікім Кандуктарам адной восеньскай ноччу скончыліся? Яны стаялі побач каля апушчанага семафору, гледзячы, як адзін за другім цягнуцца таварнякі. З закратаваных акенцаў высоўваліся чалавечыя рукі. Часам прамільгваў твар.

- Яны едуць на смерць, – шэптам сказаў Вялікі Кандуктар.
- І мы нічога не можам зрабіць? – спытаў ён.
- Мы не ўплываем на расклад руху. Пакуль усе злучэнні адмененыя.

З той ночы чыгуначная лінія ўжо ніколі больш не ажывала, і стары элегантны вагон, прычэплены да паруючага лакаматыву, і Вялікі Кандуктар больш не з'яўляліся сярод забуялага пустазелля і заржавелых рэек. Ён ніколі і нікому не раскрыў той таямніцы. У цёмным пакоі гатэлю ён усвядоміў, што адзіная асоба, якой ён мог бы пра гэта расказаць, была менавіта суседка з-за сцяны, а дакладней, з-за шафы.

– Заўтра пайду ў той касцёл, – вырашыў ён, засынаючы.

А наступным днём зранку ён адчуў на сабе незвычайна выкшталцоную ветлівасць з боку абодвух спадароў Расэ. Як толькі яго асоба была пацверджаная з дапамогай пашпарту – што было чыстай фармальнасцю – у першую чаргу трэба было заявіць, што ён ёсць адзіным спадкаемцам бацькі. Брат і маці ўжо памерлі – гэта давялі адпаведныя дакументы, даўно дасланыя ў канцылярыю. Ён падпісаў нейкую дадатковую заяву.

Калі маладзейшы з юрыстаў, спадар Себасцьян, пачаў зачытваць дакумент, ён глядеў праз вялікае акно канцылярыі на прагулачны карабель, які ішоў уверх па Лімаце. Па другім баку ракі над горадам раскінуўся фіялетава масіў Альпаў. Ён чакаў у найлепшым выпадку пары дзесяткаў тысяч франкаў. Сума – нават павялічаная на працэнты і капіталізаваныя адсоткі – не павінная быць большаю. Тым часам тое, што ён пачуў, прымусіла яго аслупянець.

– Паўтарыце, калі ласка, – перапыніў ён юрыста, – я, напэўна, не зразумеў.

– Калі ласка. Уся сума, з якой кожны год вылічваецца падатак, кошты абслугі і нашыя камісійныя, складае на дадзены момант мільён дзевяцьсот дзевяноста шэсць тысяч семсот пяцьдзесят чатыры еўра.

– Як гэта магчыма?

– Гэта абсалютна рэальна. Ваш бацька выйграў у латарэю суму – як на тыя часы – велізарную. Каля дзвюхсот тысяч даляраў. Згодна з яго жаданнем, гэтыя грошы мы інвеставалі трыма спосабамі: у аблігацыі, нерухомаць і акцыі. Як вы бачыце, нашая фірма дасягае цудоўных вынікаў. Калі б выйграная ляжала ў банку, нават пад найлепшымі працэнтамі, сёння вы б не мелі нават паловы гэтай сумы. Прайшло больш за трыццаць гадоў.

– Тое, пра што мы гаворым, – цяпер працягваў старэйшы спадар Расэ, – гэта толькі грошы, якія пасля продажу актываў мы размясцілі – згодна з вашым рашэннем – у трох розных банках. Але яшчэ ёсць нерухомаць.

– Так, – маладзейшы з юрыстаў падаў стосік дакументаў, – вось яе спіс, кошты і ўсе кантакты з адміністратарамі. Калі вы пажадаеце, нашая фірма гатовая далей імі распараджацца. Мы падрыхтавалі дамову. Таксама магчымы продаж, але не адразу.

У поўным маўчанні ён праглядаў спіс.

– “Фіярэncyёла”? – спытаў нясмела, паказваючы пальцам на адзін з пунктаў.

– Прыўкрасная маёмасць. У мінулым месяцы скончыўся тэрмін арэнднай дамовы, і спадар О’Браен вярнуўся, наколькі мне вядома, з усёй

сям'ёй у Штаты. Мы не шукалі пераемніка, бо вы ў лісце згадвалі, што хочаце адпачыць у Італіі пасля таго як скончыце справы тут, – растлумачыў спадар Расэ. – Адміністратар, спадар Карэлі, жыве там жа.

– Вам дрэнна? – старэйшы з юрыстаў паклікаў асістэнта. – Прынясіце вады, калі ласка!

Канечне, яму было не па сабе і ён ахвотна ўзяў шклянку. Ён падумаў, што гэта ўсё нейкая гульня, у якую ён ублытаўся выпадкова і не па ўласнай волі, гульня, за якую яшчэ давядзецца дорага заплаціць.

– Рахункі, пра якія я згадаў, – інфармаваў далей спадар Франсуа, – ужо дзейныя. Вам толькі трэба пайсці ў кожны з банкаў і прадставіць узоры подпісаў. Мы пра гэта падумалі: тут нумары тэлефонаў. Вас чакаюць.

– А паколькі вы пажадалі атрымаць дробную суму наяўнымі, – дадаў спадар Себасцьян, падаючы канверт, – вось і яна. Пералічыце, калі ласка.

Было дзіўна, што калі ён адлічыў дзвесце тысяч франкаў у новых банкнотах і паклаў канверт у кішэнь пінжаку, ад яго не запатрабавалі ніякай квітанцыі.

Калі праз дзве гадзіны ён нарэшце выйшаў з юрыдычнай канторы “Себасцьян і Франсуа Расэ”, даверыўшы ёй і далей кіраваць ягонай нерухомасцю, ён адчуваў, што павінен зараз жа пайсці ў гатэль, каб памяняць мокрую ад поту кашулю.

Аднак ён спыніўся ў першай жа кавярэнцы на ўзбярэжнай. Замовіў мінеральную ваду і канапку. Дастаў мабільнік і напісаў “Мы вельмі багатыя”, пасля чаго набраў нумар жонкі. Але не паспеў націснуць “адправіць”, бо ў гэтую самую секунду за пару столікаў ад сябе ўбачыў спадара Гугіна (хаця з аднолькавым поспехам гэта мог быць спадар Мунін) з маленькім апаратам, аб’екты якога быў скіраваны ў ягоны бок. Ён падняўся, падышоў да дэтэктыва і так голасна, як толькі здолеў, сказаў: “Паклічце паліцыю! Гэты спадар цікуе за мной без нагоды!”

Некалькі чалавек паглядзелі на іх.

– Вы ўпэўнены? – афіцыянт, што праходзіў паўз іх, спыніўся. – У чым праблема?

Але спадар Мунін (хаця з аднолькавым поспехам гэта мог быць спадар Гугін) адразу адышоў, знікнуўшы сярод групы японскіх турыстаў, якія акурат выйшлі з прагулачнага карабля.

Вярнуўшыся да століка, ён адмяніў неасланае паведамленне, праглынуў канапку, расплаціўся і рушыў па вуліцы Вюрэ ўверх да старога гораду. Было папоўдне, і з некалькіх касцёлаў загучалі званы. Без цяжкасцяў ён дайшоў да невяліччай плошчы, дзе на франтоне двухпавярховага гандлёвага дому быў бачны знаёмы надпіс – “Карл Франц Вэбэр”, знак фірмы – конік-гушкалка, і дата заснавання – 1881. На першым паверсе было шмат стэндаў, якія не выклікалі ягонай зацікаўленасці. Сотні кампутарных гульняў, а між імі тут і там уціснутыя лялькі Барбі альбо іх сваячкі – і амаль усё. Ён кружыў па гэтым лабірынце, не ведаючы, што рабіць далей. Нарэшце сустрэў

прадаўца. Яго белая кашуля, чорныя штаны і камізэлька выяўлялі нейкае нясмелае сваяцтва з элегантнасцю даўніх гадоў.

– Прашу прабачэння, а ці ёсць у вас якія-небудзь электрычныя чыгункі?

– Якія? – альбо недачуў, альбо не зразумеў яго нямецкай малады чалавек.

– Мадэлі. Лакаматывы, вагоны, семафоры, станцыі.

Прадавец быў здзіўлены: – Вы маеце на ўвазе кампутарную гульню? Чыгуначную? У нас няма такой. Ёсць толькі “Забойства ва Усходнім экспрэсе”. Вас гэта цікавіць?

– Ды не. Электрычная чыгунка, шаноўны спадар. Мадэль. Такая маленькая дасканалася копія. Напрыклад, фірмы “Мерклін”. Цягнікі, якія ездзяць па рэйках, як сапраўдныя. Ёсць у вас такія?

– Так, – адказаў, трохі падумаўшы, малады чалавек, – калі ласка, падыміцеся на другі паверх і спытайце мэнэджэра. Я тут працую толькі месяц, – усміхнуўся ён абязбройліва.

Рухомыя сходы бяшумна паднялі яго ўверх. Але і тут, сярод пірамід з кавалачкаў лега, касмічных станцый эпохі зорных войнаў, а таксама ўсялякіх розных мутантаў і насельнікаў Матрыцы, ён не мог знайсці аніводнай чыгункі. Таксама ён доўга шукаў каго-небудзь, хто мог бы праінфармаваць яго. Нарэшце з-за стосу каляровых скрынак выйшла маладая дзяўчына, апранутая, як прадавец на першым паверсе.

– Чым я магу вам дапамагчы? – спытала яна.

– Я хацеў бы знайсці цягнік. Фірмы “Мерклін”. Такі, які рухаецца ад электрычнага току. У вас ёсць штосьці такое?

– Калі ласка, прайдзіце ў канец залі. З левага боку каля акна павінна нешта быць.

Але гэта было не відавочна. Ён некалькі хвілінаў шукаў адпаведны стэнд, і нарэшце за чарговай прамідкай радыёкіраваных гоначных машынак знайшоў запыленую вітрыну, на якой ляжалі згорнутыя васьмёркай кароткія рэйкі. На іх стаяў лакаматыв з трыма вагонамі. Ён доўга ўглядаўся ў экзатычны састаў. Мадэль паравоза ўяўляла сабой тып паравозу канца пяцідзiesiąтых, якія вырабляліся ў Германіі. Вагоны належалі да абсалютна розных эпох. Таварнай платформе дваццатых гадоў спадарожнічалі цалкам сучасны рэфрыжыратар і старадаўні пасажырскі вагон з доўгім шэрагам дзверак уздоўж абодвух бакоў.

– Вы хочаце яго купіць? – пачуў ён за плячыма голас прадавачкі.

– А ёсць іншыя мадэлі? – спытаў ён з надзеяй ў голасе.

– Гэты апошні. Цягнікі цяпер не ў модзе.

– Не. Я думаў пра экспрэс “Жэнева – Біярыц” альбо штосьці падобнае.

– У такім разе вам трэба пашукаць у інтэрнэце. У калекцыянераў ёсць свае гандлёвыя пляцоўкі. Даць вам адрас?

– Дзякую, – адмовіўся ён, – можа, наступным разам.

Выходзячы з гандлёвага дому “Франц Карл Вэбэр”, ён нават не азірнуўся, каб развітацца з трохкі старамоднымі літарамі на шыльдзе, якія,

зрэшты, унеслі ў ягонае дзяцінства каля халоднага мора некалькі хвілінаў сапраўднага шчасця. Раптам ён пачаў думаць пра бацьку: ён купіў чыгунку пасля выйгрышу ў латарэю альбо падарунак быў плёнам яго глыбокай і працяглай самаахвярнасці? Наколькі ён яшчэ памятаў, характар бацькі сведчыў хутчэй пра другі варыянт. Наколькі можна сабе ўявіць, рашэнне пра набытак лёсу хутчэй за ўсё нарадзілася ў яго думках раней, у першыя дні побыту, калі ён прачытаў рэкламу латарэі ў вітрыне аднаго з шапікаў, але валодаючы надта сціплымі, разлічанымі па гадзінах грашыма, ён, напэўна, падумаў што набудзе яе перад ад’ездам і толькі тады, калі будзе зразумела, што ў яго застанеца нейкая дробязь. Напэўна, было менавіта так: кожны франк быў падлічаны, каб хапіла на вагоны фірмы “Мерклін”, абодва лакаматывы, вялікі запас рэек, а таксама раз’езды і семафоры. Калі б бацька згуляў у латарэю раней, ён не мог бы зрабіць гэты набытак, альбо прэзент быў бы значна больш сціплы. Ён ніякім чынам не мог меркаваць, што выйграе і толькі тады зробіць ім гэты незвычайны падарунак.

Неверагодна доўга чакаючы заспанага афіцыянта ў гатэльным рэстаране, ён намагаўся ўявіць высокую, трошкі нахіленую наперад фігуру бацькі, які ўваходзіў у гандлёвы дом “Франц Карл Вэбэр” літаральна за некалькі дзесяткаў метраў адсюль. Спачатку ён мусіў акінуць позіркам, як сярод агромністых макетаў, што запаўнялі большую частку партэру, рухаюцца дзесяткі цягнікоў. Потым – пасля разглядання і падлікаў з каталогам у руках – ён выбраў нарэшце адпаведныя мадэлі, папрасіў, каб іх яму паказалі зблізку. Нарэшце іх запакавалі і адбыўся візіт у касу – тады яшчэ механічную, з ручкай, якая рабіла гэтую частку гандлёвага дому вельмі падобнай да крамы Станіслава Вакульскага.

Бацька вельмі задаволены, хаця на Бангофштрасэ ўжо некалькі хвілінаў ідзе дождж са снегам і дзьме пранізлівы халодны вецер. Ён глыбей нацягвае на галаву капялюш, ставіць стайма каўнер шэрага паліто, шчыльней перавязвае шалік і рушыць у кірунку вакзала з двума агромністымі пакункамі пад левай і правай пахамі, аднак амаль адразу, літаральна праз пятнаццаць метраў вяртаецца, каб яшчэ раз прайсці праўз цырымоннага парцье ў дзвярах цацачнай крамы. “Што такое? – пытаецца здзіўлены прадавец. – Штосьці не так?” – “Ды не, усё ў парадку, – адказвае бацька, ставячы пакункі на акруглым прылаўку, – дайце мне, калі ласка, рассылачны каталог, бо, разумееце, я тут падумаў, можа, замоўлю яшчэ што-небудзь ад нас, з маёй краіны”. – “Добра, – прадавец падае яму тоўстую кніжку ў мяккай лакаванай вокладцы фармату вучнёўскага сшытку, – гэта каштуе франк пяцьдзесят”, – і глядзіць, як кліент дастае свой кашалёк і адлічвае названую суму па дваццаць і дзесяць сантымаў, і яму не хапае літаральна пяці сантымаў, а прадавец спакойна чакае, тым часам з кашальку выпадае чыгуначны білет, рахунак за купленыя хвіліну таму цацкі, рахунак з хімчысткі на пінжак, але ніяк не пяць сантымаў – бо іх у бацькі проста ўжо няма. Банкнота, што спачывае на дне партманэ, абсалютна недатыкальная: яна разлічаная на два апошнія дні.

– Але ж з мяне прадавец, – малады чалавек падымае з падлогі фірмовы рахунак і падае бацьку, – кожны, хто набывае ў нас больш чым на пяцьдзесят франкаў, атрымлівае каталог задарма. Калі ласка, – далей ён падае яму кніжку, – вы перавысілі суму ў некалькі разоў, – і дапамагае падняць з прылаўка пакеты. – Са святамі!

– Са святамі! – адказвае бацька і накіроўваецца да вакзала больш шывкім, чым раней, крокам, бо цягнік да Вінтэртуру адыдзе з другога перона ўжо менш чым праз пятнаццаць хвілінаў. “Са святамі! – мармыча ён сабе пад нос па-польску, набываючы ў вакзальным шапіку латарэйны білет і разменьваючы тым самым тую апошнюю банкноту, якую павінен быў размяняць толькі на наступны дзень. – Са святамі!”

Калі за вокнамі вагону перасоўваюцца нябачныя ў змроку Альпы, ён адчувае ціхае задавальненне. Адмаўляючы сабе ў кожным трэцім абедзе і кожнай чацвертай вячэры, а такама дробязях нахштальт гарачага шакаладу альбо паходу ў кіно, дзякуючы гэтай сціплай дыеце, ён адклаў грошай на два шыкоўныя цягнікі і дзесяць камплектаў рэк. Акурат столькі, каб хлопцы маглі імі аперазаць увесь свой пакой, праклаўшы трасу таксама пад старой шафай і за камодай. Наступным днём, беручы ў гатэльнай адміністрацыі газету і чытаючы нумар шчаслівага выйграннага білету, ён не верыць уласным вачам. У яго акурат столькі наяўных, каб купіць білет у адзін бок да Цюрыху і накіравацца ў юрыдычную кантору, пра якую ён вычытаў у той самай газеце, што яна абслугоўвае “таксама чужаземцаў і складаныя фінансавыя справы”. Яны доўга раяцца ў кабінце са спадаром Анры Расэ, пакуль, пасля падпісання некалькіх умоваў і даверанасцяў, той не выплочвае яму – у лік выйгранай сумы – сто франкаў.

– Можна, вам трэба больш? – пытаецца ён ужо на развітанне.

– Не, дзякуй, – адказвае бацька, – у маёй краіне гэта азначае сур’ёзныя клопаты.

Самотны абед цягнуўся невыносна доўга. Дапіваючы каву, ён глянуў на гадзіннік: было амаль палова на чацвертую, а імша ў Саборы Маці Божай павінная была пачацца ў васемнаццаць. У пакоі ён нахіліўся над картай гораду. Храм знаходзіўся па адрасе Цэндэрвег, 9, то бок не так далёка ад гатэлю і зусім блізка ад вакзалу – з другога боку ракі.

Толькі цяпер, калі перагарэлі эмоцыі, ён адчуў, як моцна стаміўся, і менавіта таму не дазволіў сабе кароткага сну, а, хутка прыняўшы душ і змяніўшы кашулю, рушыў уздоўж шыкоўных вітрынаў Бангофштрэсэ. Але ювелірныя забаўкі, найдаражэйшыя ў свеце гадзіннікі альбо сібірскія футры яго абсалютна не цікавілі. Ён зайшоў у антыкварную краму і пэўны час разглядаў старыя мапы семнацатага стагоддзя. На адной з іх, аўтарства Жана Бло, убачыў свой родны горад, затоку і доўгую пячаную паўвыспу, якую маракі яшчэ з Сярэднявечча называлі Пеклам.

– Я не павінен вяртацца заўтра, – падумаў ён, – уласна кажучы, я нічога не павінен.

Ён не купіў мапы, хаця спачатку, калі разглядаў яе, меў такі намер. На мосце ён згадаў, як яны з маці заходзілі ў парафіяльную канцылярыю перад пахаваннем бацькі.

– Я вельмі, вельмі прашу вас, я вас малю, – маці амаль плакала, – хаця б дзеля дзяцей!

Вікарыі быў малады і выразна ім спачуваў, але ў яго былі інструкцыі.

– Я нічым не магу вам дапамагчы. Кананічны закон ясна кажа пра такія сітуацыі. Мы не адмаўляем няшчасным душам у іх намаганні справіць імшу. Але пахаванне з удзелам святара немагчымае. Калі ласка, зразумейце нас. Гэта ж самазабойства, – ён сцішыў голас, – яўнае, без усялякіх сумневаў.

Толькі праз шмат гадоў ён дазнаўся ад маці, што стары, пенсійнага ўзросту ксёндз, якога ніхто ў іх парафіі не ведаў і які з’явіўся на могільках літаральна ў апошнюю хвіліну, заехаўшы ў браму на моцна патрапаным skutэры, быў кіраўніком бацькі ў падполлі. Сам бацька ніколі не згадваў часоў ваеннай канспірацыі. Набліжаючыся да касцёлу, ужо на вуліцы Цэндэрвег, ён убачыў сябе ў тагачаснай, захламленай і цеснай, кватэры, як ён разбірае і пераглядае паперы, што засталіся ад бацькоў. Брат на пахаванне маці з Амерыкі не прыехаў. І ён усё мусіў рабіць сам, але найгоршым было гэтае навядзенне парадку, з якім ён не мог справіцца некалькі тыдняў. Найбольш яго мучылі фатаграфіі асобаў, пра якіх ён ужо нічога не даведаецца. У адной са скрынак ён знайшоў доўгі шэры канверт, што ляжаў на самым дне, непадпісаны і заклеены. Гэта былі дакументы юрыдычнай канторы з Цюрыху. У іх не было напісана, якую суму задэпанавалі бацька, можна было толькі зразумець, што спадары Анры і Франсуа Расэ *прыкладуць усе магчымыя намаганні ў памнажэнні давераных ім каштоўнасцяў*, а таксама што *атрыманне іх можа адбыцца пры асабістай прысутнасці зацікаўленага, асобаў, ім упаўнаважаных, альбо законных спадкаемцаў*. Некалькі гадоў ён перапісваўся на гэтую тэму з братам. Асцярожна і стрымана. Той абяцаў заняцца гэтым, нават паляцець у Цюрых, але напраўду брат ніколі і пальцам не спрабаваў ударыць з нагоды, якую лічыў нейкай анахранічнай і не вартай намаганняў фанабэрыяй. Калі нарэшце адкрылі мяжу, брата ўжо не было на свеце. Некалькі наступных гадоў, падчас якіх ён заснаваў уласную фірму і занурыўся ў вір не вельмі паспяховых справаў, канверт ляжаў у ягоным сталё паміж школьнымі пасведчаннямі і дыпламам палітэхнікі. Электронны адрас бюро ён знайшоў у інтэрнэце, і пасля аднаго кароткага мэйлу, на сваё здзіўленне, атрымаў адказ, што *на адпаведнай справе ён мусіць звярнуцца асабіста, маючы пры сабе адпаведныя дакументы*. Спіс прыкладаўся.

Ён разлічваў на клопаты, юрыдычныя закавыкі, апоры і расцягванне працэдур да бясконцасці, але цяпер ён уваходзіў у будынак сабору, як той, хто атрымаў у спадчыну нечакана вялізную маёмасць. Гэта было здзіўнае пачуццё: у горадзе, з якога ў запланаваным вагоне ў Санкт-Пецярбург выехаў Ленін, у горадзе, дзе свой маніфест абвесцілі дадаісты, а нашмат раней Цвінглі, у гэтым горадзе атрымаць выйгрыш у латарэю, у якую выпадкова згуляў калісьці твой бацька.

Імшы папярэднічала паведамленне, якое было прачытанае ксяндзом з паперкі: чаканы ксёндз Луіджы Конці не прыехаў, бо быў прыкаваны да ложка раптоўным і цяжкім грыпам. Ён перасылае сабраным сваё блаславенне, якое – разам са спецыяльна складзенай пастырскай малітвай – будзе прачытанае пасля еўхарыстыі. Ён па бакавым нэфе падышоў да алтара, а потым вярнуўся ў кірунку хору, незаўважна шукаючы поглядам Тэрэзу. Але нідзе не заўважыў яе фігуры альбо кагосьці, у каго яна магла хітра пераўвасобіцца.

– Хіба можа быць штосьці больш сумнае, чым адменены выступ у чужым горадзе? – падумаў ён, сыходзячы з касцёлу.

Калі яго суседка вернецца ў гатэль, ён можа да яе патэлефанаваць і запрасіць на вячэру. Але ён адразу ўявіў сабе спадара Гугіна, альбо Муніна, апранутага ў кансьержа. Урэшце, улічваючы нетыпова пачатае знаёмства, ён мог пайсці нават на тое, каб, праходзячы па калідоры, пастукаць у яе дзверы і прапанаваць выйсці ў горад. А, можа, яна вырашыла выехаць адразу, раз ужо да выступу не дайшло. Перакананы, што менавіта так, хутчэй за ўсё, яна зрабіла, ён спыніў таксоўку і загадаў адвезці сябе на Шпігельгасэ, да рэстарану, у якім калісьці размяшчалася вядомае кабарэ “Вальтэр”. Там ён замовіў салату і віно, але не адчуваў прыемнасці ад ежы: аточаны крыклівым натоўпам, ён увесь час глядзеў на пару насупраць: у маладога хлопца на галаве была будзёнаўка з чырвонай зоркай, а на штаны спадала карычневая кашуля навыпуск, а яго дзяўчына была апранутая ў скураную куртку народнага камісара. Хвіліну ён нават вырашаў, а ці не звярнуцца да іх парасійску, але перадумаў і з палёгкай пакінуў шумнае месца.

У гатэль ён вярнуўся пешкі, толькі разоў звернуўшы маршрут з планам гораду. У рэцэпцыі, аплачваючы рахунак, заўважыў, што ў ячэйцы з нумарам 304 ключа няма. Ужо ў пакоі, прыклаўшы вуха да ўнутранай сценкі шафы, ён пачуў выразныя крокі. Яе крокі. Яна хадзіла туды-сюды, відавочна нервуючыся. Можа, пастукаць да яе і сказаць, што ён быў у касцёле? Уласна, ён больш не ведаў, пра што з ёй размаўляць, бо заўтра апоўдні з’езджае.

Ён адышоў ад шафы і ўключыў тэлевізар. Праглядаючы навіны CNN з Іраку, ён згадаў імя выгнанага з Ерусаліма караля: Сэдэкія. Пераможцы спачатку загадалі яму глядзець на катаванні сыноў, потым асляпілі яго і, закаванага ў кайданы, пагналі ў няволю. Гэта не мела непасрэднай сувязі з навінамі, і ён дзівіўся тым больш, што напярэдадні вечарам думаў пра ўрок рэлігіі, на якім шмат гадоў таму пачуў гісторыю апошняга караля Іўдзеі. Можа, ён праасацыяваў асляпленне ўладара з выглядам ваеннапалонных, якім завязвалі вочы?

Ён ужо збіраўся пайсці ў ванную, калі пачуў шум з калідора. Нехта стукаў да яго суседкі. Раз і другі.

– Адчыніце, – пачуўся мужчынскі голас, – у нас загад!

Ён не вагаючыся ўвайшоў у шафу, раскрыў дзверы і паказаў рукой, каб яна перайшла да ў яго пакой. Яна паспела ўзяць торбачку і паліто. Калі ён зачыняў драўляную росчынку, у яе замку з гучным ляскатам павярнуўся ключ,

і ў суседні пакой увайшло некалькі мужчынаў. Відавочна, паліцэйскіх у суправаджэнні гатэльнай службы. У той час, калі яны пераглядалі яе багаж, яна прысела побач з ім на канапе. Ён мякка ўзяў яе руку, яна не вырвала.

– І што цяпер будзе? – шапнуў ён.

– Арыштуюць мяне, як заўсёды.

– Але ж нічога не здарылася. Ты ж нічога не зрабіла.

– Гэта толькі так падаецца. Ведаеш, як гэта называецца? Спроба замаху.

У нас я бы абышлася некалькімі днямі. У Швейцарыі магу атрымаць больш. У маёй торбе яны знойдуць здымкі Луіджы. Апрапаху старой і ўбранне святой. Артыкулы, выразаныя з газетаў. Гэтага дастаткова. Тры гады таму, пасля затрымання ў Айнзідэльне, я атрымала тут прысуд. З адтэрміноўкай.

– Мы можам збегчы, – сказаў ён, – калі ты хочаш.

– Канечне, хачу. Але як? Яны відавочна паставілі кагосьці каля рэцэпцыі на ўсю ноч. А туды, – яна паказала на сцяну з шафай, – мне няма па што вяртацца.

– Спачатку трохі пачакаем, – ён трохі падкруціў гук у тэлевізары, – потым я пайду на разведку.

Гадзіну яны сядзелі, нясмела стуліўшыся, як пара вучняў, потым ён сышоў у гатэльны бар, павольна прамінуўшы рэцэпцыю. У фатэлях сядзелі два спадары, відавочна на службе. Ён выпіў кілішак віскі і вярнуўся ў ліфт. На калідоры трэцяга паверху нікога не было. З-за дзвярэй яе пакоя не даносілася ані гуку.

– Надзень мой плашч, штаны, боты, шалік і яшчэ... акуляры. Шкада, што я не нашу капелюша. Але ты можаш паліць люльку. Вось так. Рукі трымай у кішэнях. Тут ёсць кепка, я яе ўзяў на ўсялякі выпадак. Пачакай, пад плашчом хай будзе мужская кашуля, зашпілены каўнерык і гальштук, абавязкова гальштук, так, каб быў бачны з-пад шаліка. Ты пройдзеш спакойным крокам і сядзеш у таксоўку, быццам едзеш на познюю вячэру. Толькі змый макіяж. Валасы запхнем пад шапку, вось так, глядзі. На плячо павесіш маю торбу. А тваю торбачку я пакладу ў валізку.

– Добра, а што далей?

– Ты паедзеш на таксоўцы на вакзал. А палове першай з трэцяга перона адыходзіць начны “Жэнева – Рым”. Спаткаемся каля выхаду на перон. Стой тварам да шыльды з раскладам і не аглядайся. Я падыду праз дзесяць хвілін.

– У нас мала часу.

– Калі цябе не будзе на пероне, я вярнуся ў гатэль.

– Калі мяне затрымаюць, то будуць пытацца, хто мне дапамог.

– Дык скажы ім.

– Не скажу.

– Скажаш, але толькі папоўдні. Я буду далёка.

– І мы ўжо не спаткаемся?

– Ты напішаш мне ліст з вязення.

– На які адрас? І я нават не ведаю, якое ў цябе прозвішча!

– Трымай візітку.

– Не, бо мяне могуць сцапаць.

– Не сцапаюць. Вазьмі. Толькі давай паспяшаемся.

Калі з торбай на руцэ, у плашчы з трохі ўзнятым каўнерам і кепцы яна выйшла на калідор, папраўляючы акулера і пыхкаючы люлькай, ён падумаў, што яе могуць выдаць перадусім боты: яны былі занадта вялікія, і відавочна было, што кожны другі-трэці крок яна вельмі смешна шаркала імі. Але на трэніроўку ўжо не было часу. Ён маланкава пакаваў чамадан, забаўляючыся гэтай сітуацыяй. У касцюме і з невялічкім чамаданам ён з’явіўся каля рэцэпцыі, аддаючы ключ.

– Выязджаеце? – спытаў малады чалавек.

– Так. Рахунак аплачаны, – сказаў ён упэўненым голасам. Абодва спадары з фатэляў крадком паглядзелі на яго, але ніводзін з іх не падняў нават рукі.

– Так, канечне, – пацвердзіў кансьерж. – Добрай дарогі.

Ён кіўнуў галавой і адразу каля выхаду сеў у таксоўку. Паглядзеў на гадзіннік: начны экспрэс ад’язджаў праз пятнаццаць хвілін. Яшчэ хапіла часу, каб купіць два білеты першага класу ў спальным вагоне. Тэрэза стаяла на пероне перад раскладам, адна з падвёрнутых калашынаў ягоных штаноў адварнула, схваўшы бот. Акурат пад’язджаў цягнік. Яны ішлі побач, і раптам адно з колцаў ягонага валізкі пачало папіскваць.

– Мая кватэра ў Рыме маленькая, – сказала яна ўжо ў купэ, – не ведаю, ці спадабаецца табе.

– Але я зусім не хачу ў Рым. І не збіраюся жыць у цябе.

– А якія ў цябе планы?

– Пабыць ў Венецыі.

– Доўга?

– Тыдзень, два.

Яна пайшла за шырму, паплёскала на твар і шыю вадой з мыйніцы.

– Але ж на дзень у мяне можаш спыніцца?

– Так. Канечне.

– Пазнаёмішся з маёй дачкой. Яна не такая шалёная, як я. За гатэль я здолела, на шчасце, заплаціць, – змяніла яна тэму, – але за гэты шык тут буду табе вінная. У наступным месяцы, калі атрымаецца. Чаму ты нічога не кажаш? Можа, ты проста хочаш са мной пераспаць? У цябе ёсць нейкія пажаданні?

– Я хачу гарбаты.

– Падай маю блузку. Гарбата ў гэты час? Гэта ж расійская звычка. Прашу прабачэння, калі я цябе пакрыўдзіла. Ну а ты зрабіў у Цюрыху свае справы?

– Так. Я туды больш не вярнуся.

Яны сядзелі насупраць адно аднаго і пілі пададзеную правадніком гарбату. За акном міргалі агні станцый. Нарэшце яны леглі, кожны на сваім ложку.

– Ты ведаеш які-небудзь пансіянат у Венецыі? – спытала яна ў цемры.

– Не. Я спынюся ў гатэлі “Даніэлі”.

– А ведаеш, колькі гэта каштуе? Цэлы маёнтак!
– Што зробіш. Тады ты паедзеш са мной і дапаможаш знайсці штосьці больш таннае.
– Але мне трэба будзе забраць дачку.
– Забярэш дачку.
– Ты сур’ёзна? Альбо проста так?..
– Сур’ёзна.
Яны зноў маўчалі, пакуль ён не сказаў:
– Я хачу цябе пацалаваць. Ужо тады, у цягніку ў Цюрых я марыў пра гэта.
– А я спытала, ці гэта Цюрых, – быццам не ведала, дзе мы. Я хацела, каб ты мяне абняў. Цяпер таксама хачу.
Ён улез на лесвічку і пацалаваў Тэрэзу ў шчаку, а потым у вусны. Яна прытрымала яго галаву так, каб ён лёг побач з ёю. Абодва яны былі нясмелыя, далікатныя, прагныя каханьня. Тэрэза заснула першай, шчакой прытуліўшыся да яго шыі. Ён лёгка гладзіў яе па валасах, а калі яго нарэшце ахапіла ноч, ён падумаў, што пачынаецца падарожжа без канца і пачатку, па-за праклёнам часу.

[1] Так, мадам, мяркую, што Цюрых (іт.+фр.+ням.)

[2] Немагчыма! (ням.)

[3] Адмыслова (лац.)

[4] Ёлуп Луіджы! (іт.)

пераклад з польскай – Марына Шода

© Paweł Huelle, 2009

© Марына Шода, пераклад, 2009